
PROJEKT MUZEJ OVČARSTVA

mr. sc. MARIO ŠLOSAR □ Centar za održivi razvoj – Ekopark Pernat, Cres

Težnja za ponovnim uspostavljanjem prekinutoga kulturnog kontinuiteta nastaje sa spoznajom da je prekid s prošlošću osiromašio ukupnost društvenog života, a pokatkad se to odrazilo i na sam ekonomski razvoj. Revitalizaciju povijesnih događanja treba sagledavati na planu materijalnog nasljeđa, vremena i prostora, kao i na identitetu urbanih i ruralnih zajednica. Ruralne sredine, osobito one s nepovoljnim demografskim prilikama, mogle bi vrlo lako izgubiti svoje autentično nasljeđe s izvornim tradicijskim sadržajima i etnografskim prikazima života u prošlosti te predajnu tradiciju koja svjedoči o postojanju jednog vremena ako se ne poduzmu određeni postupci integralne zaštite.

Da bi se izašlo iz okvira klasičnih tradicijskih predložaka muzejske ustanove u kojima pohranjeni predmeti dokumentiraju ono što je nastalo, morao se organizirati i osmisлити specifičan oblik muzeja koji će djelotvornom zaštitom oživjeti određeni prostor, provoditi edukativne programe, stimulirati trajni boravak i omogućiti lokalnom stanovništvu i trenutačnom posjetitelju toga kraja da budu dio aktivnog procesa.

Cjelokupni ruralni prostor otoka Cresa zaokupljen je ponajviše ovčarstvom kao glavnim oblikom poljoprivredne djelatnosti. Zbog trenda starenja stanovništva i stalne depopulacije, sve je manje obitelji koje se mogu brinuti za brojna stada, pa se ta djelatnost svodi na mali broj ovaca. Ono što je donedavno bila njihova tradicija nestaje, propada, biva napušteno ili se degradira i umanjuje mu se vrijednost. To je slika koju pruža svako domaćinstvo, poglavito na rubnim položajima, tijekom povijesti dovoljno izdvojenim od središnjih događanja, kao što su Lubenice na otoku Cresu, odnosno na području lokalnog miljea zvanog Gerbin.

Centar za održivi razvoj Ekopark Pernat osnovan je 1999. godine kao pravni i organizacijski subjekt sa svrsishodnim promicanjem integralnog pristupa revitalizacijom, zaštitom i osmišljavanjem socijalnog poduzetništva na izrazito ruralnom području otoka. Riječ je o neprofitnoj organizaciji koja na području poluotoka Pernat, odumirućem dijelu otoka Cresa, cjelovitim pristupom nastoji očuvati i oživjeti razne oblike svakodnevnog života.

Cilj rada te organizacije jest sveobuhvatnim pristupom

promicati očuvanje autohtonoga pučkoga graditeljstva, valorizaciju prirodnoga i kulturno-povijesnog nasljeđa, revitalizaciju lokalne ekonomije, primjenu obnovljivih izvora energije, zaštitu okoliša, uređenje krajolika interpretacijom okoline te razvijanje i osmišljavanje projekata vezanih za otočni turizam.

U aktivnosti se uključuje i otočno pučanstvo kako bi se stvorila sprega njegova dugogodišnjeg iskustva i novih holističkih ideja Centra.

Čvrsta podloga u idejnom konceptu postavljena je na temelju detaljnog elaborata dr. sc. Marijana Vejvode, izrađenoga krajem 1980-ih godina.

Nakon višegodišnjeg postojanja na lubeničkom prostoru, uz percipiranje životnih promjena svakodnevice na toj ruralnoj sredini, Centru za održivi razvoj nužno se nametnula potreba osmišljavanja integralnog projekta Muzej ovčarstva, kojim se u nekoliko zasebnih cjelina želi na pristupačan način prezentirati etnološko, društveno, socijalno bogatstvo te važnost tradicijskog ovčarstva na hrvatskim otocima, s naglaskom na otoku Cresu.

Uvodna prezentacija ovčarstva koncipirana je od sredine 2008. godine stalnim postavom izložbe pod nazivom *Tradicijsko ovčarstvo*, čime se u potpunosti nastoje na trajan način dokumentirati i javnosti prezentirati svi mnogobrojni poslovi koje treba obavljati tijekom godine da bi se uspješno uzgajale ovce, kao i običaji vezani za ovčarstvo kao dominantan oblik privredivanja.

Autori teksta i fotografija (Marina Jurkota-Rebrović i Walter Salković) uspjeli su potpuno neupućenima u ovčarstvo prenijeti najvažnije slike o ovčarskoj svakodnevisi, i to na vrlo pristupačan, jednostavan i zanimljiv način, a domaće su stanovništvo podsjetili da je zaborav njihova načina preživljavanja još daleko. Na četrnaest panoa mijenjaju se zbivanja poput striženja ovaca, izrade sira, ispaše, označivanje (bulanje) ovaca, janjenje te dodatni poslovi koji se rutinski obavljaju tijekom godine. Izložba je postavljena u Kulturno-edukativnom prostoru Škola, u Lubenicama, uz nakanu da to u skoroj budućnosti bude ishodište prezentacije ovčarstva.

Kako bi se trag započetih događanja glede osmišljavanja Muzeja ovčarstva dodatno predočio javnosti, u sklopu otvorenja navedene izložbe prezen-

18. SVIBNJA / MAY 2008.
Međunarodni dan muzeja / International museum day
 Lubenice, otok Cres

Centar za održivi razvoj-Ekopark Pernat / Centre for Sustainable Development-Ecopark of Pernat

Izložba Tradicionalno ovčarstvo **Exhibition Traditional sheep-breeding**

sl.1. Plakat za izložbu "Muzej ovčarstva: tradicija-znanje-edukacija", Centar za održivi razvoj - Eko park Pernat, Cres

tirani su plakati kojima se najavljuje stvaranje stalnog postava te obilježava Međunarodni dan muzeja, u povodu kojega je održana rasprava o načinu osnivanja i interpretacije budućega tzv. muzeološkog središta. Na raspravi otvorenoj za javnost, na poziv organizatora, sudjelovali su znanstvenici s Filozofskog fakulteta iz Zagreba, s Katedre za muzeologiju: Žarka Vujić, Goran Zlodi, Darko Babić, Helena Stublić, te Branko Đaković s Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju; Irena Dlak, ravnateljica Lošinjskog muzeja; Inge Solis, kustosica Creskog muzeja; Dubravko Devčić, predsjednik Udruge ovčara Cresa i Lošinja te još 15-ak drugih sudionika. Prema zamisli Centra za održivi razvoj, to je ujedno bila prigoda da se prezentiraju plakati iz fundusa Muzejskoga dokumentacijskog centra Zagreb, koji su objavljeni u povodu obilježavanja prethodnih Dana muzeja. Usporedno s postavom trajne izložbe krenulo se u prikupljanje, dokumentiranje i interpretiranje značajnijih materijalnih predmeta kojima se iznose raznovrsna svjedočanstva i informacije o temi ovčarstva. To se ponajprije odnosi na runo, spone i zvono, iskorištavanje vune simbolizirano škarama za šišanje, grabunom za češljanje vune, mulinerom (kolovratom) za pređenje vune, priborom i posudama za mužnju i tradicionalnu izradu sira i sl. Interaktivni slijed i "dinamičnost" stalne izložbe očitovali bi se mijenjanjem, svake 2-3 godine, specifičnih tema ovčarstva (izrada sira, mužnja, striženje ovaca i sl.), obrađenih vrlo detaljno vizualnim i tekstualnim načinom. Trajnijim postavom pojedinih izložbi stvorile bi se kosonice za druga događanja – predavanja, radionice, održavanje škole u prirodi i sl., čime bi se osigurala dinamičnost i posjećenost.

Kako bi se novo poimanje reformirane definicije muzeja (ekomuzej, etnomuzej i sl.), pretežno okrenuto ruralnim zajednicama, što bolje uklopilo u kontinuitet osmišljavanja Muzeja ovčarstva, Centar je u 2009. g. započeo izradu replika i, u sklopu radionica, obnovu uporabe dvaju najosnovnijih oruđa za pređu vune - mulinera (kolovrata) i preslica.

Pod nazivom Muzej ovčarstva: tradicija – znanje – edukacija osmišljava se priča o interakciji vune i oruđa za njezino pređenje, do konačne pretvorbe u danas originalne i svakako unikatne uporabne ili dekorativne predmete. Kada se u te slike radionica, prema zamislima Centra, uklope otočani, neki od malobrojnih žitelja Lubenica ili drugih zaselaka, tada se sa sigurnošću, mogu naslutiti da ...cijela ta zajednica tvori živi muzej čiji se posjetitelji stalno nalaze u njemu. U muzeju nema posjetitelja, ondje su stanovnici... (Georges Henri Riviere).

Kao iduća faza u kvalitetnijoj prezentaciji sveobuhvatnog Muzeja ovčarstva svakako se zamišlja provedba multimedijских materijala koji bi dodatno oživjeli izložbeni prostor putem interaktivnog infostupa, čime bi posjetitelj mogao pogledati kratke dokumentarne priloge o životu ovaca na otvorenome, o šišanju i mužnji ovaca, preradi vune, pređenju, tkanju i pletenju, sušenju mesa i sl. te poslušati dijalekt domaćih ljudi.

Institucionalni pristup glede muzeoloških formi zamišljeni će Muzej ovčarstva pokušati maksimalno zamijeniti terenskim prostorom od 30 km² jer će pojedina kalendarska ovčarska priča biti odigrana u miljeu dodatnih

triju zaselaka (Pernata, Zbičine, Malog Podola) na poluotoku Pernatu.

Navedenim slijedom očekuju se i ovi rezultati na lube- ničkom, odnosno creskom terenu:

- a) doprinos obogaćivanju mjesne turističke ponude destinacije,
- b) doprinos produženju turističke sezone,
- c) doprinos očuvanju etnološkoga i povijesnog nasljeđa destinacije,
- d) iskazivanje poljoprivredne djelatnosti kao kulturološkog segmenta,
- e) poticaj da dio ovčarstva bude valoriziran kao eduka- tivna djelatnost.

Smatrajući da scenarij Muzeja može u potpunosti i stvarno zaživjeti u iduće 2 - 3 godine, nameće se i realna skepsa, prepoznatljiva već niz godina: domaće stanovništvo u ulozi glavnih aktera, odnosno prenositelja znanja, najvjerojatnije će biti zamijenjeno samo povre- menim posjetiteljima koje će dočekivati ogoljeli artefakti.

Zacrtni programi Muzeja ovčarstva i njihovo provođenje prije svega će ovisiti o volji žitelja tog kraja, razumijeva- nju i potpori lokalne samouprave i aktivnom uključivanju raznih pravno i fizički relevantnih čimbenika te će, uz ostale segmente revitalizacije, Lubenice postupno steći svoju zasluženu i očekivanu cjelovitu afirmaciju.

Primljeno: 2. ožujka 2009.

PROJECT FOR A SHEEP FARMING MUSEUM

The Pernat Ecopark, Centre for Sustainable Development, was founded in 1999, the intention being to set off the promotion of an integral approach to the revitalisation, protection and devising of socially-aware enterprise in the highly rural area of the island of Cres; with its entire approach it endeavours to preserve and bring to life various forms of everyday life.

The objective of the work of this organisation is to promote the preservation of indigenous vernacular architecture, to place a proper value on the natural and cultural and historical heritage, the revitalisation of the local economy, the use of renewable sources of energy, protection of the environment, arranging the landscape via an interpretation of the setting and the development and devising of projects related to the tourist industry of the island.

After several years of existence in the area of Lubenice and with the perception of the life changes of the quotidian in this rural milieu, the Sustainable Development Centre was naturally bound to think up the project Sheep Farming Museum, with which in several separate units there is a wish in an accessible way to present the ethnological and social wealth and the importance of traditional sheep rearing on the Croatian islands, with special emphasis on the island of Cres.

In order to get outside the box of classic traditional templates of the museum establishment, in which the objects stored document whatever has come to pass and passed away, a specific form of museum had to be devised and organised, to bring the space to life with effective protection, conduct educational programmes, encourage people to stay living here, enable the local population and the momentary visitor of and to the area to be a part of an active process.